

De economie van het aanbod

PROF. DR. J. WEMELSFELDER*

Inleiding

Op zaterdag 29 november discussieerde de Vereniging voor de Staathuishoudkunde (VVS) over aanbodeconomie aan de hand van een vijftal pre-adviezen van de hand van prof. dr. J. J. van Duijn, drs. P. J. Vos, dr. A. H. E. M. Wellink, dr. J. E. Andriessen, M. Geldens en prof. dr. E. J. Bomhoff. De trouwe lezers van dit blad hebben in juli van dit jaar al kennis gemaakt met dit onderwerp toen *ESB* er een speciaal nummer aan wijdde.

„Supply side economics” is overgewaaid uit de Verenigde Staten waar het vooral tijdens de verkiezingscampagne van Ronald Reagan furor maakte. Het blijkt, bij nader inzien, een verzamelaam te zijn voor een reeks van economische problemen maar vooral voor oplossingen van problemen. Die oplossingen komen dan meestal neer op het terugdringen van de macht van de staat, respectievelijk bevordering van de vrije ondernemersgewijze productie. Zo staan de aanbodeconomisten voor verlaging van belastingen waar die zo hoog zijn dat zij de economische ontwikkeling remmen of blokkeren. Zij staan voor verlaging van de sociale voorzieningen die een verschil (de „wig”) bewerkstelligen tussen de kosten van de factor arbeid voor de ondernemer en het loon dat de werknemer in handen krijgt. Zij verdedigen een soepel functionerende arbeidsmarkt waar economische prikkels vraag en aanbod reguleren. Zij willen af van begrotingstekorten. Zelfs terugkeer naar de gouden standaard wordt wel tot de „supply side economics” gerekend. Misschien kan de beweging ook worden gekenschetst als een reactie op het „arbeiderisme”.

De problemen die in de vergadering van de VVS aan de orde kwamen zouden in vier grote categorieën kunnen worden samengevat:

1. de samenhang tussen het terugdringen van het begrotingstekort en de ontwikkeling van de nationale economie (Wellink en Bomhoff);
2. de verbetering van het functioneren van de arbeidsmarkt (Vos);
3. de rol van de belastingen (Van Duijn, Wellink);
4. het verbeteren van het ondernemersklimaat en het aanbod van managers (Andriessen, Geldens).

Hieronder wordt geprobeerd een globaal overzicht van deze problemstellingen te geven.

Begrotingstekort en nationale economie

De theoretische samenhang tussen begrotingstekort en economische ontwikkeling kan gemakkelijk worden weergegeven. Verlaging van het beroep van de overheid op de kapitaalmarkt doet — onder een aantal veronderstellingen — de reële interestvoet dalen. Een lagere reële interestvoet kan de investeringen stimuleren en meer investeringen zijn goed voor de werkgelegenheid. De invloed van het financieringstekort op de nationale markt van de besparingen moet groot zijn. Het groeide — in procenten van het totale aanbod aan besparingen — van -0,4 in de periode 1970-1973 tot +26 in 1981. In 1982 moet dit percentage verder zijn toegenomen. Daarbij moet er echter rekening mee worden gehouden dat zich ook in andere landen dezelfde verschijnselen voordoen. Nederland hoort echter tot die groep van landen waar het beslag op de nationale besparingen relatief groot is. Daar staat dan weer tegenover dat de kapitaalmarkt een internationale markt is waarin de Nederlandse vraag naar kapitaal een beperkte rol speelt. Dat neemt niet weg dat gebrek aan vertrouwen op zich zelf als rente-opdrijver kan fungeren.

Het Centraal Planbureau en Bomhoff, waarop ook Wellink zich beroept, komen tot een verband waarbij stijging van het financieringstekort met 1% tot ongeveer 1/2% rentestijging leidt. Omgekeerd zou een verlaging van het tekort een dito verlaging van de interestvoet meebrengen. Andere aanwijzingen dat de schuldenlast de interestvoet beïnvloedt, kunnen worden gevonden door de interestvoet in ons land te vergelijken met die in landen die ook een betalingsbalansoverschot hebben doch een lagere schuldenlast.

Onze rentevoet is hoger. De rentedaling in de Verenigde Staten mag dan wel de rentevoet op korte termijn sterk hebben beïnvloed, die op de lange termijn vertoont een gedrag als zoëven beschreven. Dat daling van de rentevoet op korte termijn tot stimulering van investeringen en daarna van economische activiteit zal leiden, mag niet

worden verwacht. Dit betekent dat terugbrenging van het financieringstekort tot vraaguitval zal leiden en de economische activiteit ongunstig zal beïnvloeden. De vraag of desondanks het financieringstekort moet worden teruggebracht, kan alleen worden beantwoord door risico's af te wegen. Tegenover het risico van vraaguitval staat het risico dat een te grote staatschuld die bij het overschrijden van een bepaalde drempelwaarde sprongsgewijze een algemeen verlies aan vertrouwen in de gulden kan bewerkstelligen, met lawineachtige gevolgen. Omdat het hier om een afweging van risico's gaat, is de keuze subjectief.

Belangrijk is hierbij ook dat er geen reden is om vertrouwen te stellen in het beleid. In de afgelopen jaren zou voor een bedrag van f. 17 mrd. worden omgebogen. De realiteit leert dat er in totaal niets is omgebogen. Voor een groot deel komt dat omdat de uitgaven onbeheersbaar zijn. Men kan ook zeggen dat nadelen op de korte termijn (vraaguitval) worden geruimd tegen voordelen op de lange termijn (investeringsstimulering door interestdaling). Ook hier moet echter aangetekend worden dat de lange-termijnvoordelen onzeker zijn. Over de invloed van het geheel van determinanten dat het investeringsgedrag en de daaruit voortvloeiende werkgelegenheid bepaalt, weten we weinig. Bomhoff berekent, zij het met heroïsche aannamen dat een toename van het voor het bedrijfsleven vereiste rendement van 1% tot daling van produktievolume met 2% en een dito daling van het reële loon zal leiden (bij gelijkblijvende werkgelegenheid). Dat neemt niet weg dat het bedrijfsleven behoefte heeft aan vertrouwen in de ontwikkeling. Dat vraagt om een lage inflatievoet, en een lage stabiele rentevoet die als basis dient voor de afkaprente bij investeringsbeslissingen. De keuze (uit kwade alternatieven) van de twee preadviseurs, Wellink en Bomhoff, is in elk geval — op grond van lange-termijnoverwegingen — duidelijk voor een consequente terugdringing van het tekort.

Verbetering van de arbeidsmarkt

De besluitvorming op het gebied van de verhoging van inkomens in de marktsector en de publieke sector (inclusief de overdrachtsinkomens) is voor een belangrijk deel geautomatiseerd via het gebruik van een indexeringsstelsel. Het gaat hier om de automatische prijscompensatie, de trendmethodiek voor ambtenaren, de indexering van het minimumloon en de koppeling van minimumloon en sociale uitkeringen. Ongeveer 60% van de uitgaven in de publieke sector wordt bepaald door onderhandelingen in de marktsector.

In het pre-advies van Vos wordt gesteld dat dit een inefficiënt beleid is omdat afspraken uit het verleden „blind” worden gecontinueerd zonder na te gaan of dat ra-

* De auteur is hoogleraar economie aan de Technische Hogeschool Eindhoven.

tioneel is. Verder wordt de verantwoordelijkheid voor de beleidsvoering in elk van de sectoren vertoebeld. Daarom is het beter om van de geautomatiseerde beleidsvoering af te komen. Er is nauwelijks mobiliteit van publieke sector naar marktsector zodat ook hieraan geen argument voor automatisatie kan worden ontleend. Vergroting van de afstand tussen loon- en uitkeringsniveau zal bij het huidige overschot aan arbeidskrachten niet bijdragen tot een beter functionerende arbeidsmarkt en hogere productie.

Geheel anders is de positie van het minimumloon. Het is comfortabel voor diegenen die ervan profiteren doch zij die door het minimumloon werkloos worden zijn de dupe. Bij economische stagnering centrifugeert de marktsector de economisch zwakkeren uit het productieproces om de meest productieven over te houden. Behalve in die gevallen waarin aangetoond zou kunnen worden dat sociale maatregelen het nationaal inkomen per hoofd doen afnemen (en dat bewijs kan moeilijk worden geleverd), leidt dit thema onvermijdelijk tot een discussie tussen hen die rechtvaardigheid en gelijkheid wensen en hen die de economische prikkels willen versterken ter wille van een hogere productie. Terwijl het afwegingsprobleem ten aanzien van het verlagen van het financieringstekort nog vrij duidelijk geformuleerd kan worden, stuit men in dit geval op een veel complexer geheel van overwegingen en een bijkans oneindig aantal alternatieve mogelijkheden op het gebied van de regeling van de sociaal-economische verhoudingen. Het lag dan ook voor de hand dat de kritiek op de gedachten van Vos zowel van links (te radicaal) als van rechts (te weinig radicaal) kwamen.

Belastingverlaging

Het punt van de belastingverlaging is aan de orde gesteld in de pre-adviezen van Van Duijn en Wellink. Van Duijn verdedigt een verlaging van de winstbelasting desnoods ten koste van de WIR.

Een vergelijking van de argumenten vóór of tegen verlaging van de winstbelasting met die welke vóór of tegen vermogensaftrek kunnen worden ingebracht, valt ten voordele van verlaging van de winstbelasting uit. Immers, ondernemingen die al een groot deel van hun vermogen hebben verspeeld krijgen weinig soelaas bij vermogensaftrek. Een redelijke winstmarge biedt méér perspectief. Ook Wellink heeft niet zoveel op met de WIR. Ondernemers geven de voorkeur aan de zekerheden van een lagere vennootschapsbelasting boven de bureaucratie en de onzekerheden van de WIR.

Overigens ligt hier een terrein vol voetangels en klemmen, zeker wanneer men met de meer fijnzinnige afwegingen en onderzoeksresultaten uit de fiscale economie wordt geconfronteerd. Bovendien speelt ook hier weer de problematiek van het financieringstekort doorheen, omdat elke belastingverlaging zijn financiële consequenties heeft tenzij de WIR wordt inge-

ruild voor een algemene belastingverlaging dan wel wanneer verlaging van de belastingtarieven tot gevolg heeft dat de totale belastingopbrengst toeneemt, zoals aanbodeconomen voorspellen (een rechtse maatregel met een linkse uitwerking). Wanneer het echter aankomt op een afweging van interestverlaging tegenover verlaging van vennootschapsbelasting, dan is de keus niet moeilijk. 1% interestverlaging levert f. 1 à 2 mrd. lastenverlaging op, terwijl verlaging van de vennootschapsbelasting met 1% slechts f. 120 mln. lastenverlaging opbrengt.

Managementcapaciteiten

In het pre-advies van Andriessen en Geldens wordt er de nadruk op gelegd dat door toenemende decentralisatie in bedrijven de manager weer meer entrepreneur wordt. Zorgelijk is dat zich in Nederland te weinig kleine bedrijven vestigen. Bijna alle „high technology“-sectoren (computers, medische zorg, communicatie e.d.) zijn uit het kleinbedrijf voortgekomen. De afwezigheid van zulke groeikernen in ons land moet voor de toekomst grote zorg baren, te meer

omdat de ervaring leert dat groeikernen niet alleen van groot belang zijn voor de toekomstige werkgelegenheid maar ook een grote aantrekkingskracht op nieuwe vestigingen kunnen uitoefenen.

De overheidsmaatregelen, vooral op het gebied van de beperking van ontslagmogelijkheden, maken de risico's van vestiging groter dan elders het geval is. Hierdoor wordt het „falen" van nieuwe vestigingen zo duur en dat maakt weer de animo om een nieuw bedrijf te vestigen gering. Verder moet ook worden geconstateerd dat er een discrepantie is tussen academisch opgeleide bedrijfskundigen en de behoefte aan managers. Een vergelijking met de Verenigde Staten valt in dit opzicht ongunstig uit voor ons land. De beloning van managers is in ons land het laagst in vergelijking met landen als Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk, de Verenigde Staten, Italië en België.

In elk geval lag hier een onderwerp ter tafel waarbij zich het probleem van de afweging van argumenten niet of in veel mindere mate voordoet dan bij de drie andere genoemde probleemcomplexen.

J. Wemelsfelder